

УДК 34.096

ДМИТРУК І.М., кандидат юридичних наук, ст. викладач кафедри правознавства,
Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського

ДО ПИТАННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті характеризуються нормативно-правові акти, які прямо або опосередковано регулюють відносини у сфері інформаційної безпеки держави. Проводиться аналіз проблем, які існують у сфері державної інформаційної політики. Надаються рекомендації для доопрацювання національного законодавства в цій галузі.

Ключові слова: інформація, інформаційні відносини, інформаційна безпека, державна інформаційна політика, правове регулювання інформаційної безпеки.

Аннотация. В статье характеризуются нормативно-правовые акты, которые прямо или опосредованно регулируют отношения в сфере информационной безопасности государства. Проводится анализ проблем, которые существуют в сфере государственной информационной политики. Предоставляются рекомендации для доработки национального законодательства в этой отрасли.

Ключевые слова: информация, информационные отношения, информационная безопасность, государственная информационная политика, правовое регулирование информационной безопасности.

Summary. Normatively-legal acts regulating the relations in the field of information safety of the state, both directly and indirectly, are characterized in the article. The analysis of problems which exist in the field of state information policy is conducted. Recommendations for the revision of national legislation in this industry are given.

Keywords: information, information relations, information safety, state information policy, legal adjusting of information safety.

Постановка проблеми. Політика держави в сфері захисту інформації реалізується в багатьох напрямках, які є рівноцінними між собою. Особливе місце тут відводиться інформаційній безпеці. Система державних органів, що відповідають за надійність національного інформаційного простору, своїми визначеними та глибоко продуманими діями забезпечує виконання інформаційної політики, як сукупності напрямів діяльності держави в інформаційній сфері.

Проте на сучасному етапі її розвитку залишаються актуальними напрацювання цілісної концепції правового регулювання національного інформаційного простору та вироблення конструктивних підходів у реалізації правових захисних механізмів по відношенню до цього об'єкту. Така постановка завдання передбачає загальносистемне вирішення проблеми. Через це суб'єкти законодавчої ініціативи вносять свої попередньо вироблені, з урахуванням практичної діяльності, пропозиції та намагаються врегулювати окремі напрямки розвитку національного інформаційного простору.

Зокрема, Міністерство інформаційної політики України, спеціальний орган, основними завданнями якого є забезпечення інформаційного суверенітету з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів, забезпечення реформ ЗМІ щодо поширення суспільно важливої інформації, веде активну роботу по напрацюванню норм, що в своїй сукупності сформулюють цілісну Концепцію інформаційної безпеки держави.

Одночасно тут варто порушити суто теоретичне питання: чи достатньо лише однієї Концепції для відображення державної інформаційної політики? Таке спрямування в сфері захисту національного інформаційного простору повинне опиратися на цілу систему відповідних керівних нормативно-правових актів. Тому завдання, що перед собою ставить автор – це виокремити необхідність існування в правовому полі України одночасно багатьох системних нормативно-правових документів, які будуть визначати вектор, спрямування державної інформаційної політики.

Питання правового регулювання відносин у сфері інформаційної безпеки в Україні потребує ґрунтовних наукових досліджень. Безперечно, вони були предметом науково-теоретичного вивчення таких учених, як Аверкієв С., Брижко В., Білоус О., Василюк В., Гончаренко М., Жданов І., Климчук С., Лук’яненко А., Нашинець-Наумова О. та інших. Разом з тим, у рамках досліджуваної теми необхідно поглибити розкриття теоретичних визначень таких дефініцій, як “концепція”, “стратегія”, “правова доктрина”. Ці положення відображаються в наукових працях Венгерова А., Лазарева В., Лівшиця В., Скакун О., Оборотова Ю., Полякова А. та багатьох інших.

У рамках даної проблематики доцільне проведення критичного аналізу ґносеологічного інструментарію понять “доктрина”, “концепція”, “стратегія”, у контексті створення Інформаційного кодексу України, що об’єднає в собі всі діючі нормативно-правові акти в сфері інформаційної політики держави та закріпить нові положення.

Метою статті є дослідження питань удосконалення правового регулювання інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Для чіткого правового регулювання інформаційної безпеки потрібно спочатку визначити необхідність існування в Україні Концепції інформаційної безпеки, Доктрини інформаційної безпеки, Стратегії інформаційної безпеки, Інформаційного кодексу, які впорядкують на законодавчому рівні порушені проблеми.

Останнім часом піднімаються питання інформаційної безпеки, інформаційного суверенітету. На сьогоднішній день в Україні діє низка законів та підзаконних нормативно-правових актів різних рівнів, що охоплюють проблеми забезпечення інформаційної безпеки на різних рівнях. Проте існування ряду законів та підзаконних актів, очевидно, є не достатнім для повного врегулювання сфери відносин, що складається по відношенню до інформаційної безпеки України. Визначення вектору, спрямування державної інформаційної політики на часі є дуже актуальною.

Через це тут, найперше, необхідно достатньо глибоко дослідити перспективні нормативно-правові акти, які ефективно впорядкують інформаційну безпеку України, як невід’ємний елемент її національної безпеки.

На проміжку розбудови України як незалежної держави актуальною є тема правового врегулювання інформаційної безпеки, що відіграє одну з ключових ролей в забезпеченні важливих інтересів країни. Саме тому слід значно чіткіше проаналізувати ці поняття та усвідомити необхідність систематизації законодавства, що регулює такі відносини.

Щодо питання правового регулювання, то в сучасній юридичній науці до цього часу немає єдиного підходу. Перед вченими постали нові завдання осмислення змін самого предмета, пов’язані з появою нових видів суспільних відносин, урегульованих правом, що свідчить про розширення предмета правового регулювання в сучасних умовах формування ринкової економіки [1, с. 181].

Одна група авторів розуміє під правовим регулюванням лише встановлення правових норм та забезпечення засобів їх реалізації, а інша вважає, що до правових норм слід включати всі форми впливу права на суспільні відносини [2, с. 122].

Автор вбачає перше визначення більш вузьким, проте, одночасно, визнає його значно точнішим. Чіткість правового регулювання важлива не тільки для забезпечення належної організованості роботи державних органів та органів місцевого самоврядування, але й для дотримання інтересів держави, адміністративно-територіальних утворень, а також громадян, підприємств, організацій, установ і в кінцевому рахунку – для виконання державою своїх функцій [3, с. 25].

Предмет правового регулювання – це ті суспільні відносини, що регулюють право. Він є основною складовою для такого поділу. *Метод правового регулювання* – це сукупність юридичних засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання якісно однорідних суспільних відносин.

Юридичні поняття і категорії є одним із основоположних чинників досягнення ефективності правового регулювання суспільних відносин будь-якого виду. Таке регулювання, як відомо, забезпечує впорядкування, юридичне закріплення та охорону суспільних відносин шляхом застосування правових засобів [4, с. 14].

Формулюючи визначення “доктрина”, “концепція”, “стратегія” з позиції застосування цих дефініцій в сфері інформаційної безпеки, автор пропонує передбачити створення єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, який врегулював би такі правові відносини. Комплексне використання всіх цих документів у правовому полі України помітно сприятиме правовому регулюванню інформаційної безпеки держави.

Правова доктрина – це акт-документ, що містить концептуально оформлені правові ідеї, принципи, розроблені вченими з метою удосконалення законодавства, усвідомлені суспільством та визнані державою в якості обов’язкових.

Правова доктрина не в усіх країнах є джерелом права, хоча значення наукових робіт юристів для формування моделі правового регулювання визнається законодавцями багатьох країн. В наші дні роль доктрини важлива для правотворчості, оскільки вона сприяє вдосконаленню нормативно-правових актів, створенню нових правових понять та категорій, розвитку методології тлумачення законів.

Правова доктрина слугувала безпосереднім джерелом права в англо-американській правовій системі: при вирішенні справи судді робили посилання на праці вчених [5, с. 336].

Доктрина є особливою формою права. Тобто, доктринальна діяльність вчених-юристів, по суті, не є прямою формою вираження права. Деякі науковці порівнюють доктрину з коментарями, але виділяють її як самостійну форму права [6, с. 220].

В Україні доктринально визначено лише загальні питання безпеки. Наразі Доктрина інформаційної безпеки розробляється. Вона повинна висвітлювати потреби суспільства та окреслювати загрози, що постають в інформаційному просторі держави в умовах конкретного історичного періоду. Саме доктрина, як правовий акт, повинна слугувати основою для складання концепцій, стратегій та інших нормативно-правових актів.

Якщо говорити про Доктрину інформаційної безпеки України, то її специфічний об’єкт (інформаційний простір держави, інформаційна безпека, інформаційний суверенітет) покладають на законотворця обов’язок слідкувати за динамікою змін інформаційних відносин, характером загроз інформаційній безпеці держави та реалізацією державної інформаційної політики. Тому її положення повинні доповнюватися відповідно до динамічного розвитку суспільства та вимог часу. В правовій системі допустимо використовувати так звану “спадкоємність”, тобто використання попередніх правових актів з поновленням їх змісту.

Концепція (від лат. – *conceptio* – “розуміння”, “система”, “сприйняття”) розуміється як керівна ідея, конструктивний принцип різних видів діяльності, визначений спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ [7, с. 308]. Розглядають цю дефініцію як систему поглядів на певні явища, спосіб тлумачення явищ, дій, розуміння теорії [8, с. 361]. Окрім того, її визначають як форму і засіб наукового пізнання, що є способом розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї, теорії; науково обґрунтоване і логічно доведене вираження основного змісту теорії, але на відміну від теорії воно ще не може бути втіленим у систему точних наукових понять [9].

Концепція – це визначений спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ, основна точка зору, керівна ідея для їх висвітлення; провідний задум; конструктивний принцип різних видів діяльності [10, с. 633].

Концепції інформаційної безпеки відводиться важлива роль в сучасній науковій думці. Це має бути визначальний, об’єднуючий акт, що, перш за все, відповідатиме вимогам Конституції України та задаватиме вектор формування інших нормативно-правових актів у сфері інформаційної безпеки. Тобто в Концепції будуть деталізовані норми, що закріплюватимуться в Доктрині інформаційної безпеки України.

Стратегія визначається як найважливіша частина діяльності суб’єкта з точки зору економіки. Саме так це поняття розглядають в напрямках діяльності підприємства. Трактують цю дефініцію найважливішою частиною воєнного мистецтва, що включає теорію і практику ведення війни, воєнних кампаній і великих бойових операцій. [10, с. 1290].

В Україні на законодавчому рівні дане поняття визначається як “Стратегія національної безпеки”. Згідно статті 1 Закону України “Про організацію оборонного планування” від 18 листопада 2004 року № 2198-IV вона формулюється, як узгоджена за метою, завданнями, умовами і засобами довгострокова комплексна програма практичних дій щодо забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Стратегія національної безпеки України є основою для комплексного планування діяльності органів державної влади у сфері оборони і національної безпеки [11].

На теренах українського законодавчого простору допоки існувала лише Стратегія національної безпеки. І лише з вимогами часу Міністерство інформаційної політики розпочало розробку такого документу як Стратегія інформаційної безпеки України. Вона має слугувати довгостроковою програмою для діяльності всіх організацій, підприємств, установ, що є суб’єктами інформаційних правовідносин та відносин, що складаються в сфері забезпечення інформаційної безпеки. Проте самої лише Стратегії, аби вибудувати дієву систему інформаційної безпеки, недостатньо. Наступним етапом формування ієрархії в цій ланці правових актів стануть Програми забезпечення інформаційної безпеки за відповідними напрямками.

Слід пам’ятати, що найефективнішим і найбільш зручним для використання та правового врегулювання будь-яких суспільних відносин, в нашій країні, є кодекс. Прийняття Інформаційного кодексу нині досить широко обговорюється в українському суспільстві. Він повинен охопити та систематизувати всі нормативно-правові акти, які регулюють сферу інформаційного простору України вже зараз, а також об’єднати нові перспективні законопроекти, які на часі назрівають та формуються.

Висновки.

Вдосконалення українського законодавства в сфері інформаційної безпеки повинно здійснюватися поетапно і не лише шляхом затвердження змін до чинних законів чи розробкою нових законів. При цьому важливе врахування спадкоємності нормативно-правових актів. Тобто законодавець повинен уважно вивчати нормативно-правові акти,

що регулювали відносини та інформаційний простір України в минулому. І на основі таких актів приймати нові, враховуючи динаміку розвитку держави, українського суспільства в цілому.

Запропонована автором ієрархія правових актів дає можливість ефективно та на всіх рівнях врегульовувати суспільні відносини в сфері захисту інформаційної безпеки. Проте це не виключає можливості процесу кодифікації. Актуальним залишається питання щодо розробки та прийняття Інформаційного кодексу України. Це дасть змогу визначити єдиний категорійний апарат в інформаційній сфері, що буде закріплений на законодавчому рівні. Він формуватиме єдину систему правових норм та підходів до регламентації відносин, що складаються в інформаційному просторі нашої держави.

Використана література

1. Грачова О. Деякі тенденції розвитку фінансового права Росії // Право України. – 2013. – № 1-2. – С. 183.
2. Олійник А.Ю. Теорія держави і права : навч. посібник / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарєв, О.Л. Слісаренко. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
3. Нагребельний В.П. Фінансове право України. Загальна частина : навч. посібник / В.П. Нагребельний, В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос ; за заг. ред. члена-кореспондента АПрН України В.П. Нагребельного – К., 2003. – 213 с.
4. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. В. Гіжевський, В. Гловченко, В.Ковальський та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.
5. Скакун О.Ф. Теория государства и права : учебник. – Харьков : Консум; Университет внутренних дел, 2000. – 704 с.
6. Теория государства и права : учебник для юридических вузов. – [3-е изд.]. – М. : Юриспруденция, 2000. – 528 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / редкол. В.І. Шинкарук (голова), Є.К. Бистрицький, М.О. Булатов та ін. – К. : Абрис, 2002. – 774 с.
8. Словник іншомовних слів / за ред. члена-кореспондента АН УРСР О.С. Мельничука. – К. : Київська книжкова фабрика, 1974. – 774 с.
9. Словопедія. – Режим доступу : slovopedia.org.ua/38/53402/380929.html
10. Советский энциклопедический словарь / главный редактор А.М. Прохоров – [4-е изд., исп., и доп.]. – М. : “Советская Энциклопедия”, 1989. – 1632 с.
11. Юридичний словник. – Режим доступу : http://kodeksy.com.ua/dictionary/s/strategiya_natsional_noyi_bezpeki_ukrayini.htm

~~~~~ * * * ~~~~~